

HERBESTEMMING **Villa Jongerius** Utrecht

Nieuw leven voor een Gesamtkunstwerk

FOTO LINKS
De entreehal.

FOTO BOVEN
Villa Jongerius in de winter.

FOTO ONDER
Het plafond van de Hella-kamer, de voormalige eetkamer.

Na een ruim drie jaar durende restauratie werd in mei Villa Jongerius geopend als locatie voor verschillende soorten bijeenkomsten. FBW Architecten tekende niet alleen voor de zorgvuldige reconstructie en de nodige aanpassingen voor de nieuwe functie van de villa, maar nam ook het initiatief tot de redding ervan.

Villa Jongerius is in 1938 als Bastiaans Hof gebouwd door Jan Jongerius, een tuinder die opklom tot de grootste Ford-dealer in Nederland. De villa maakt deel uit van een complex dat Jongerius op zijn eigen erf aan het Merwedekanaal bouwde en dat verder bestaat uit een kantoor en een tuin, die samen met de villa een 'Gesamtkunstwerk' vormen. Na de restauratie wordt het voormalige woonhuis gebruikt voor onder meer vergaderingen, diners, recepties en concerten.

Vechtclubje

FBW was niet alleen de architect van de restauratie en herbestemming, maar ook de initiatiefnemer ervan: het bureau zocht in 2005 naar een nieuwe kantoorruimte en architecten Antoni Folkers en Belinda van Buiten stuitte in die zoektocht op Villa Jongerius. De exotische, maar vervallen en overwoekerde villa sprak hen zeer aan, mede door de tropisch aandoende moderne architectuur met ruime dakoverstekken – FWB werkt ook veel in Afrika. Na enig onderzoek bleek alleen de villa de monumentenstatus te hebben en werden kantoor en

Opdrachtgever **Stichting Vrienden van het Jongeriuscomplex, Willem ter Steege**

Architect restauratie en herbestemming **FBW Architecten, Utrecht; Antoni Folkers en Belinda van Buiten**

Kleuronderzoek algemeen **Vlaardingerbroek & Wevers, Utrecht; Bert Jonker, Zwolle; studenten van de vakschool Nimeto, Utrecht**

Kleuronderzoek kapel **Willem Coolen**

Restauratie glas in lood **Glasetelier Hagemeier, Tilburg**

Restauratie schilderijen **De Rietflint, Twello**

Restauratie kasten en lambriseringen **Koolwijk Meubelrestauratie i.s.m. Spelbos meubelrestauratie**

Projectverlichting o.a. **Marinus Licht, Utrecht; Belux (Hella Jongerius lampen)**

Houtrestauratie advies **Folkers, Vos & Creman meubelrestauratie, Amsterdam**

Meubelen **onder meer Palau (via Wauw interieur, Utrecht)**

Inbouwmeubelen **Van den Brandhof, De Meern**

Staalprofielen interieurelementen **André Hekel Metaal, Loenen aan de Vecht**

Stoffering en reconstructie gordijnen **Oostendorp interieur- en meubelstoffering, Montfoort**

Aannemer **BK bouw, Amsterdam; na faillissement Heilijgersbouw, Amersfoort**

Oppervlakte circa 620 m²

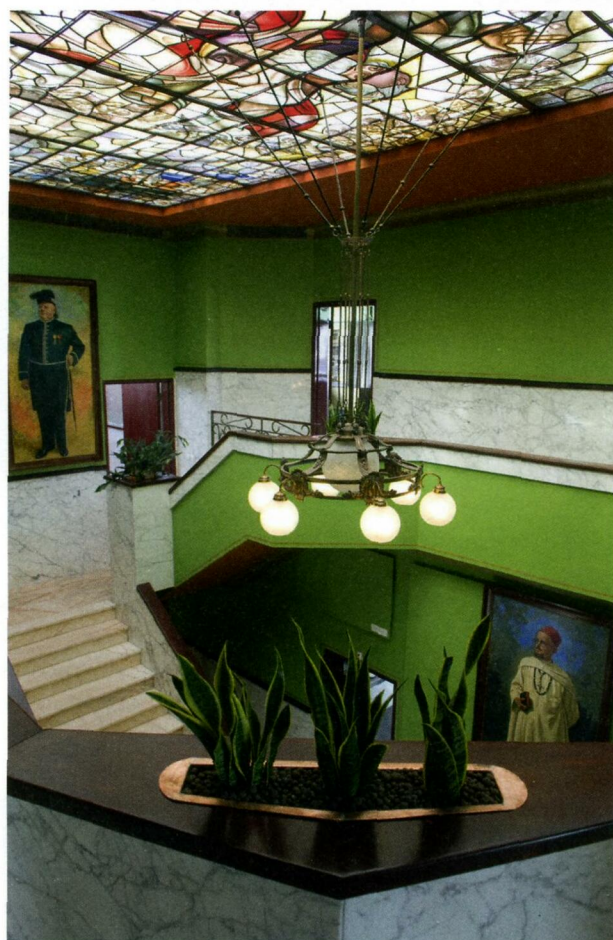

tuin met sloop bedreigd. Folkers en Van Buiten besloten zich in te zetten om het complex als geheel te behouden. Ze richtten een soort 'vechtclubje' op bestaande uit architectuurhistoricus Bettina van Santen en daarnaast Bernadette Jongerius, Willem ter Steege en Frans van Seumeren, allen kleinkinderen van Jan Jongerius. Hulp kwam ook van de zijde van Hubert-Jan Henket namens Docomomo en Architectuurcentrum Aorta. Een bewogen periode volgde, maar het clubje had succes: het gehele complex werd gemeentelijk monument en uiteindelijk ook een rijksmonument en voor de restauratie werden verschillende subsidies verworven.

FOTO BOVEN
Ruimte op de
bovenverdieping.

FOTO ONDER
De entreehal
gezien vanaf de
bovenverdieping.

Constructiefouten

Over de architect van het complex was nauwelijks iets te vinden, maar dit was hoogstwaarschijnlijk Jan Jongerius zelf. Villa Jongerius is gebouwd in een mix van verschillende stijlen: de buitenkant is modernistisch en een beetje in de stijl van tankstations uit die tijd - Jongerius 'zette' ook Texaco-pompen door heel Nederland. Hij reisde naar Afrika, wat hem waarschijnlijk inspireerde tot de grote dakoverstekken. Binnen zijn er vertrekken in Hollandse Renaissance- en Lodewijk XV-stijl, en de grote entreehal is in art-decostijl uitgevoerd. Boven was de inrichting modern, met onder meer buismeubelen van Gispén. De villa had veel geleden onder de latere gebruikers en verkeerde in slechte staat. Zo was het lange tijd een kantoor van Defensie - tot voor kort de eigenaar van het terrein - die op bruuske wijze installaties had aangebracht en de smalle glas-inloodvensters van de kapel had vervangen door één groot raam. Ander verval was veroorzaakt door de oorspronkelijke constructie. Belinda van Buiten: "De villa is gemaakt van beton en dat was een tamelijk nieuwe technologie in die tijd. Er waren daarom veel constructiefouten, zoals te licht geconstrueerde balkons. Tijdens de restauratie bleek er ook veel te weinig betonsaal aanwezig te zijn. De balkons en ook de dakoverstekken waren gaan doorhangen en ter ondersteuning waren er kolommen onder aangebracht. Zo kwamen er steeds meer dingen aan het licht die we niet hadden kunnen voorzien, het bleek een kaartenhuis te zijn met geen enkele constructieve verbinding tussen de onderdelen. Tijdens de restauratie moesten we daarom regelmatig eerder bedachte oplossingen heroverwegen."

De balkons werden nieuw gemaakt en door middel van lijnbewapening gekoppeld aan de bestaande vloeren. Om de villa geschikt te maken voor openbare functies (tot tweehonderd bezoekers) moesten ook de installaties worden vervangen. De constructie van de villa bood daarbij uitkomst: “Jongerius had de villa als een auto gebouwd, met een binnen- en een buitenschil waartussen alle techniek was weggewerkt”, vertelt Van Buiten. “Tussen de dubbele wanden zat zelfs een stofzuigersysteem, voor die tijd zeer modern in Nederland. Tussen de dubbele wanden hebben we zo zorgvuldig mogelijk de nieuwe installaties aangebracht.” Daarbij werden zoveel mogelijk de oorspronkelijke principes gehandhaafd. Zo vindt de luchtinvoer plaats onder de (achter roosters weggewerkte) radiatoren en is de luchtafvoer weggewerkt in de plafondblijsten. De stalen kozijnen werden er uitgehaald en gerestaureerd, en kwamen terug met restauratieglas – dubbel glas was niet passend in de fijne kozijnen. Buiten werden de kozijnen weer (Texaco-)rood geschilderd, net als de randen van de dakoverstekken en van de luifel boven de voordeur. Voor de bovenlichten werd groen decoratieglas gevonden in het buitenland, dat bijna niet van het oorspronkelijke glas is te onderscheiden.

Kleuronderzoek

Een aanzienlijk deel van Villa Jongerius wordt ingenomen door de imposante hal. Van Buiten: “Jan Jongerius was zeer succesvol en hield van het goede leven, en dat wilde hij laten zien.” De gebouwhoogte hal is voor een groot deel uitgevoerd in marmer, dat als een van de weinige dingen in de villa de tand des tijds

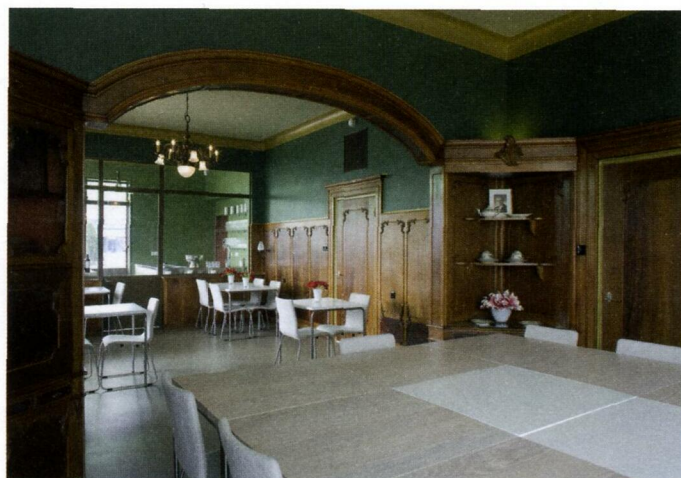

FOTO BOVEN

De salon op de begane grond.

FOTO MIDDEN

De kapel.

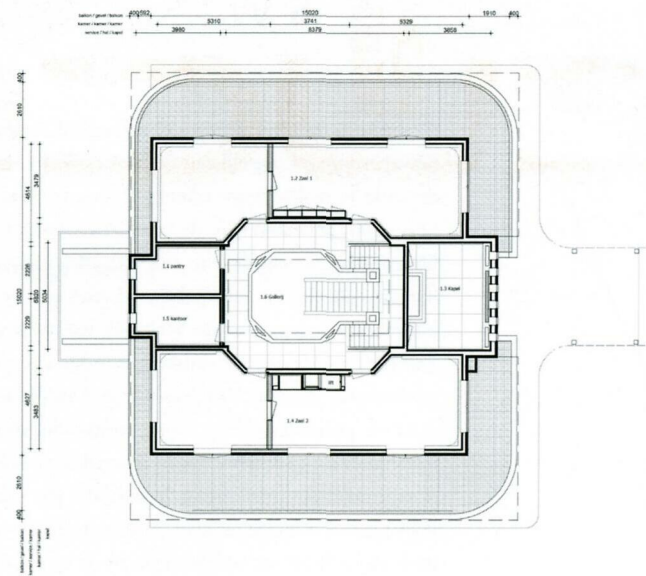
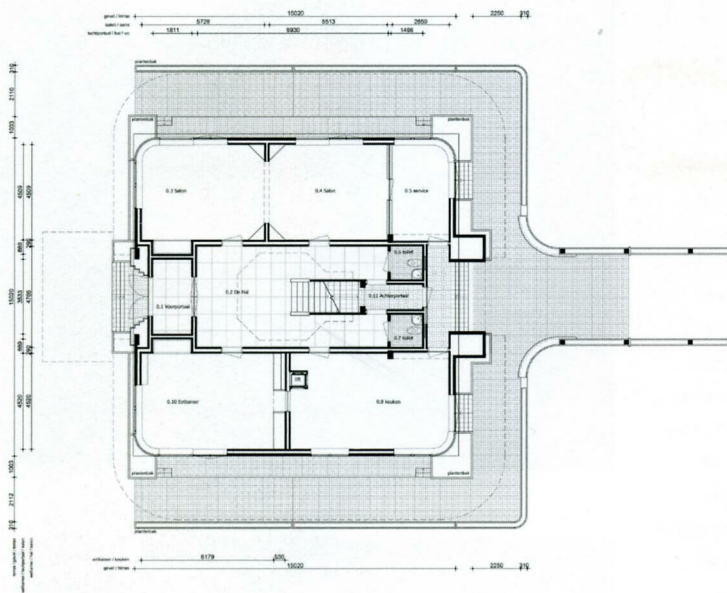
FOTO ONDER

Ruimte op de bovenverdieping, met rechts de kast op de plaats van de vroegere badkamer.

goed heeft overleefd. Dat geldt ook voor het monumentale glas-in-loodplafond, dat alle facetten van Jongerius' leven verbeeldt: zijn tuinderij, de Ford- en Texaco-gebouwen, zijn familie, en in het midden God de almachtige – Jongerius was ook een devoot katholiek. Onder het plafond hangt een grote lichter, niet de originele maar wel een lamp die mooi aansluit op de art-decostijl van de hal. De muren van de hal waren voor de restauratie wit, maar zijn nu weer groen. Van Buiten: “Vrijwel alle muren in de villa waren wit geschilderd, maar na uitgebreid kleuronderzoek kwam een ontzettend rijk kleurenpalet tevoorschijn. Zo bleek dat elke ruimte een eigen kleur had en die kleuren zijn teruggebracht.” Op de wanden in de hal hangen portretten van het gezin Jongerius, die van allerlei plaatsen werden teruggehaald.

Op de benedenverdieping zijn de eetkamer, salon en keuken. In de eerste twee werden de vaste houten kasten en lambriseringen in ere hersteld. De gordijnen werden opnieuw geweven aan de hand van een bewaard gebleven stukje origineel. Dezelfde stof werd en is gebruikt voor de bekleding van een aantal vaste banken. In de nieuwe functie zijn de verschillende kamers genoemd naar familieleden van Jongerius, zoals de Hella-kamer – met aardewerk en lampen van Hella Jongerius, een achternicht van Jan. De stoelen in deze kamer (van Palau) hebben een door haar ontworpen stof. Deze kamer wordt gebruikt voor groepen tot achttien personen, de salon is geschikt voor grotere groepen en in de aansluitende serre is ook een bar weggewerkt.

Verleden, heden en toekomst

Halverwege de trap is een heuse kapel, waarin altaar en vloer in verschillende soorten marmer aan de hand van foto's werden gereconstrueerd. De oorspronkelijke wandschilderingen konden niet worden teruggebracht, maar kwamen als een geluk bij een ongeluk na een lekkage tijdens de bouw toch deels tevoorschijn; mogelijk worden ze nog gerestaureerd, maar daarvoor ontbreken nu de financiële middelen.

De moderne inrichting boven werd weliswaar volledig veranderd, maar is nog steeds modern. Van Buiten: "Hier hebben we een eigen stempel op het interieur gedrukt, om de rest van de villa voor zichzelf te laten spreken." Op elke hoek was een grote slaapkamer, met ertussen een gedeelde badkamer. Daarvan is niets overgebleven dan twee verloren wandjes en deze zijn daarom ook verwijderd. De bovenverdieping bestaat nu uit twee grote ruimten met een panoramisch uitzicht op de omgeving. In het midden van beide ruimten is als verwijzing naar de badkamers een moderne witte kast geplaatst waar ook leidingwerk en dergelijke in is weggewerkt. Daarnaast is in de plafondbelijning de locatie van de oorspronkelijke badkamers terug te vinden. De oorspronkelijke magnesiet dekvloeren op zowel de begane grond als de verdieping moesten vanwege asbestresten worden verwijderd en zijn vervangen door een goed alternatief: een gietvloer, waarvoor na lang zoeken een bij

alle kamers mooi passende grijsgroene kleur werd gekozen. Ook de andere toevoegingen boven zijn eigentijds. Tegen de wanden is een stalen frame in een zilvergrijze kleur aangebracht, dat als een doorgaand horizontaal accent in de ruimte diverse functies vervult, zoals geleiding voor de gordijnen, omlijsting van de vensters en deuren naar het terras en indirecte verlichting. Ten slotte hangen bij wijze van expositie grote, indirect verlichte foto's uit het archief van de familie Jongerius ingeklemd in het stalen frame. Van Buiten: "Zo zijn heden en verleden samengebracht – het heden door middel van het uitzicht door de grote vensters en het verleden door de foto's."

Behalve de villa zullen ook de tuin en het kantoor moeten worden gerestaureerd. Op dit moment wordt gezocht naar mogelijkheden om te beginnen met de restauratie van het kantoor, dat in de toekomst naar verwachting zal worden gebruikt door verschillende creatieve en horeca-instellingen. Het kantoor ligt direct achter de villa en heeft net als de villa een markante modernistische gevel met voor Nederland zeldzame art-deco-elementen. Momenteel verkeert het echter in dezelfde deplorabele staat als de villa drie jaar geleden. Maar na de restauratie – opnieuw met FBW als architect – zal ook dit gebouw in oude glorie herrijzen. Dan zal Utrecht een prachtig complex met internationale allure rijker zijn, waarvan je je eigenlijk niet kunt voorstellen dat het ooit had kunnen verdwijnen.

BOVEN LINKS
Plattegrond begane grond.

BOVEN RECHTS
Plattegrond bovenverdieping.

ONDER
Dwarsdoorsnede.

FOTO
Historische foto van het nog te restaureren kantoor achter de villa.

www.fbwarchitecten.nl